

Marcin Radwan

**POLSKA JAKO EUROPEJSKA AGORA KULTURY.
PRZEDSIĘWZIĘCIA KULTURALNE POLSKIEJ PREZYDENCJI**

Wprowadzenie

W niniejszym artykule przybliżone zostaną działania kulturalne i artystyczne podejmowane, a także inicjowane, w trakcie polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN). Realizowało ono podwójne zadanie: po pierwsze, odpowiadało za przygotowanie i prowadzenie prezydencji w dziedzinie kultury, formacji kultury wizualnej oraz audiowizualnej, a także praw autorskich. Po wtóre koordynowało krajowy i zagraniczny program kulturalny polskiej prezydencji przez piętnastoosobowe przedstawicielstwo, które weszło w skład tzw. Korpusu prezydencji. Oprócz prowadzenia grup roboczych w Radzie Unii Europejskiej, MKiDN zorganizowało ponadto – kulminacyjny a zarazem bezprecedensowy punkt polskiej prezydencji, przynoszący refleksję nad współczesną kulturą europejską i perspektywami jej rozwoju – Europejski Kongres Kultury we Wrocławiu, oraz dwie konferencje eksperckie: Wschodni Wymiar Mobilności, które odbyły się w Warszawie w dniach 6–7 lipca 2011 r., oraz Kompetencje w Kulturze.

Rozliczne wydarzenia podejmowane przez ministerstwo odwoływały się do propagowania ekstensji kulturowych zarówno w kraju, jak i za granicą. MKiDN wyznaczyło dwie instytucje do przygotowania oraz realizacji programu kulturalnego. Działania te zostały powzięte przez Narodowy Instytut Audiowizualny oraz Instytut Adama Mickiewicza. Artykuł zawiera tym samym szeroką ocenę przedsię-

wzięć kulturalnych, ponad siedemdziesięciu festiwali oraz projektów specjalnych polskiej prezydencji, a także analizę ich oddziaływania na świadomość współczesnej cywilizacji europejskiej. W wykładni Unii Europejskiej kultura stanowi bowiem narzędzie zmiany i innowacji społecznej. Całość działań kulturalnych podjętych w trakcie polskiej prezydencji można natomiast nazwać interdyscyplinarnym festiwalem społeczno-kulturalnym, realizującym holistyczny wymiar kultury. Celem krajowego programu kulturalnego polskiej prezydencji była aktywizacja społeczności, zarówno tych artystycznych, jak i niemających na co dzień styczności z kulturą, a także zapobieganie społecznej dyskryminacji oraz wykluczeniu.

W ramach działań kulturowych prezydencji omówiony zostanie priorytet przenikania się oraz doświadczenia kultury wysokiej i popularnej w polu widzialności obywateli państw członkowskich. Owo założenie zostało najpełniej zrealizowane przez współpracę muzyczną Krzysztofa Pendereckiego z Jonnym Greenwoodem i Aphex Twinem, czy w ramach kompozycji *III Symfonii* Pawła Mykietyna do tekstów Mateusza Kościukiewicza. Warto zatem zwrócić uwagę, że to kultura, obok religii, tożsamości oraz preferowanego stylu życia, musi pozostać w gestii państw narodowych, a zatem inaczej niż pogłębiająca się integracja europejska oraz dążenie do stworzenia trwałej unii politycznej. Państwa członkowskie Unii Europejskiej winny zachować swoją niepodległość, zwłaszcza zaś zakorzenioną odrębność kulturową¹.

W ramach polskiej prezydencji przedstawiciele rządu Donalda Tuska każdorazowo postępowali według wskaźnika realizmu politycznego zakładającego, że, jak to podkreślił Radosław Sikorski „Europejskość nie zastąpi polskości; może ją tylko wzmocnić”². W takim też nurcie zostały utrzymane wszelkie przedsięwzięcia kulturalne podkreślające różnorodność europejskiej agory kultury.

Polityczne osiągnięcia polskiej prezydencji w dziedzinie kultury

W ramach prezydencji do realizacji działań merytorycznych został powołany Korpus prezydencji, w którego skład z ramienia MKiDN weszło piętnaście osób. Korpus w MKiDN obsługiwał trzy grupy robocze w dwóch instytucjach Rady Unii Europejskiej. Na czele Komitetu ds. Kultury Rady UE stanęła Karolina Zielińska, Grupie Roboczej ds. Audiowizualnych przewodniczyła Aleksandra Przegalińska, natomiast na czele Grupy Roboczej ds. Własności Intelektualnej – w jej strukturach znalazły się podgrupy ds. prawa autorskiego i egzekwowania praw własności intelektualnej – stanął Dariusz Urbański. Najistotniejszym osiągnięciem politycznym na polu kultury było przyjęcie 29 listopada 2011 r. „Konkluzji Rady w spra-

¹ R. Benedict, *Wzory kultury*, Warszawa 1966, s. 63–125, 342–374.

² Przemówienie – w ramach corocznego expose – ministra spraw zagranicznych Radosława Sikorskiego, *Gazeta.pl*, 29.03.2012, www.wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114884,11440941,Sikorski_wspolczesna_Polska_najlepsza_jaka_mielismy.html?lokalne=warszawa [29.03.2012].

wie kompetencji kulturowych i kreatywnych oraz ich roli w budowaniu kapitału intelektualnego w Europie³. Konkluzje zostały określone względem świadomości i ekspresji kulturowej oraz kompetencji międzykulturowych. Pierwsza z kategorii definiowana jest przez „Docenianie znaczenia twórczego wyrażania idei, doświadczeń i uczuć za pośrednictwem szeregu środków wyrazu, w tym muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych”³. Konkluzje ukazują istotną rolę kompetencji kluczowych w ramach praktyki uczenia się przez całe życie, a także współtworzenia partnerstwa kreatywnego pomiędzy sferą edukacyjną a kulturalną. Komitet ds. Kultury podkreślił, że:

[...] kompetencje kulturowe i kreatywne obejmują zdolność do przyswajania i wykorzystywania kultury oraz zmiany treści kultury, mają zatem istotne znaczenie dla dobrej kondycji różnych kultur w Europie oraz dla zachowania i propagowania ich bogactwa,

– kluczowa kompetencja „świadomość i ekspresja kulturowa” zawiera w sobie ważny aspekt związany z uczeniem się przez całe życie i jako ważna kompetencja przekrojowa ma istotne znaczenie przy nabywaniu innych kompetencji kluczowych w uczeniu się przez całe życie,

– kompetencje kulturowe i kreatywne są wspierane przez rozmaite programy i inicjatywy w państwach członkowskich; programy te przyczyniają się do realizacji celów różnorodnych polityk,

– aby poprawić współpracę międzysektorową, konieczne jest jednak stworzenie bardziej sprzyjających warunków ramowych pozwalających rozwijać coraz skuteczniejsze partnerstwa kreatywne⁴.

Kompetencje kulturowe i kreatywne stanowią bowiem nieodłączny element wyzwań społecznych „Unii innowacji”.

MKiDN przez Korpus prezydencji współuczestniczyło ponadto w ustanowieniu Znak Dziedzictwa Europejskiego na podstawie „Decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1194/2011/UE z dnia 16 listopada 2011 roku ustanawiającej działanie Unii Europejskiej na rzecz Znak Dziedzictwa Europejskiego”. Decyzja uwzględniła traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), w szczególności jego art. 167 ust. 5 tiret 1, podkreślając, że znak winien stać się komplementarnym narzędziem respektowania wspólnego dziedzictwa kulturowego i historycznego wybranych obiektów, obok Listy światowego dziedzictwa UNESCO, Listy reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO oraz „Europejskich szlaków kulturowych” Rady Europy. Główny nacisk działań powinien zostać położony na ochronę konserwatorską oraz działalność informacyjną. Mechanizmy przywoływania i uobecnienia przeszłości materialnej służą bowiem budowaniu poczucia tożsamości oraz poczucia przynależności europejskich obywateli do Unii. Podkreślenie zarówno semantycznej⁵, jak i narracyjnej⁶ roli kategorii znaku, przyczynia się ponadto do pobudzania dialogu międzykulturowego. Europa staje się tym samym swoistym miejscem pamięci, zbliżającym się do ujęcia

³ Konkluzje Rady w sprawie kompetencji kulturowych i kreatywnych i ich roli w budowaniu kapitału intelektualnego Europy, 2011/C 372/05, Dz.Urz. UE, 20.12.2011, C 372/19, przyp. 9, s. 1.

⁴ *Ibidem*, s. 1.

⁵ Ch. S. Peirce, *Wybór pism semiotycznych*, tłum. i red. H. Buczyńska-Garewicz, Warszawa 1997.

⁶ H. White, *Proza historyczna*, red. E. Domańska, Kraków 2009.

Pierre'a Nory⁷, gdzie wzmocnieniu ulega ranga dziedzictwa kulturowego pobudzająca przyjęcie walorów różnorodności krajowej i regionalnej. Selekcja obiektów dziedzictwa kulturowego będzie prowadzona przez europejski panel niezależnych ekspertów.

Prezydencja przygotowała także panel ministrów kultury państw członkowskich w sprawie roli europejskich statystyk w obszarze kultury, które podkreślają rangę sektora kultury oraz sektora kreatywnego jako sił napędowych wzrostu społeczno-gospodarczego oraz gwarancję miejsc pracy. Zależność ta widoczna jest zwłaszcza w raporcie „Cultural Statistics in Europe” oraz wynikach prac instrumentu Europejskiego Systemu Statystycznego poświęconego kulturze, czyli ES-Snet „Kultura”, wypracowującego podstawy metodologicznych badań statystycznych w obszarze kultury.

MKiDN zainicjowało szereg spotkań eksperckich oraz konferencji poświęconych formacji kultury. Podczas nieformalnego spotkania 9 września 2011 r. we Wrocławiu ministrowie kultury oraz spraw audiowizualnych dyskutowali w kwestii digitalizacji dorobku kulturowego oraz ochrony zasobów cyfrowych, a także o przyszłym funkcjonowaniu portalu Europeana.

Ministerstwo wraz z Narodowym Centrum Kultury zorganizowało ponadto w Warszawie w dniach 18–20 lipca 2011 r. konferencję ekspercką Kompetencje w Kulturze. Konferencja podjęła debaty w trzech wymiarach: kulturowym, audiowizualnym oraz praw autorskich. W ramach panelu kulturowego konferencja była moderowana przez Jeana-Marca Laureta, Philippe'a Kerna oraz Vladimira Sucha. Szczególną wagę przypisywano podniesieniu rangi treści kulturowych oraz petryfikowaniu i uobecnianiu wspólnotowego dziedzictwa kultury. Kompetencje ukazują bowiem nowy wymiar uczestnictwa w kulturze, gwarantującej funkcjonowanie nie tylko ciągłości intelektualnej, ale także rozwój finansowy. Kultura w świetle unijnych dyrektyw zyskuje zupełnie nowy wydźwięk, stając się jednym z elementów ponowoczesnego konsumpcjonizmu. W globalnej perspektywie kultura to produkt, czy też usługa przynosząca odpowiedź na endemiczną niepewność płynnej nowoczesności⁸. Według enuncjacji programowych państw członkowskich, kultura zostaje sprowadzona do edukacji i aktywnego uczestnictwa w (infra)strukturze społecznej poprzez rozwój kompetencji artystycznych, gotowych modeli myślenia kulturowego oraz postaw społecznych.

***Uwaga na kulturę!* Wydarzenia kulturalne polskiej prezydencji w kraju**

MKiDN zleciło prowadzenie zadań kulturalnych w kraju Narodowemu Instytutowi Audiowizualnemu (NInA). W Warszawie, Krakowie, Wrocławiu, Poznaniu i Sopocie, czyli miastach będących gospodarzami spotkań wysokiego szczebla, a tak-

⁷ P. Nora, *Les Lieux de memoire*, Paris 1984–1992.

⁸ Z. Bauman, *Globalizacja. I co z tego dla ludzi wynika*, Warszawa 2006.

że w Białymstoku, Lublinie, Katowicach oraz Krasnogrudzie, zostały zorganizowane projekty specjalne w ramach Krajowego Programu Kulturalnego (KPKPP). W myśl tego programu, kultura została zdefiniowana jako narzędzie zmiany społecznej (*Art for Social Change*), w prace zostało bowiem włączone ponad 170 organizacji pozarządowych oraz oddolnych inicjatyw kulturalnych, których symbolizację stanowiły zwłaszcza sopocki Otwarty Kurort Kultury oraz TAKK! Tymczasowa Akcja Kulturalna Katowice, aktywizujące nieobecnych dotychczas współtwórców tkanki miejskiej. Obok projektów kulturalnych, przestrzeń polskiej prezydencji została zdominowana przez niemal sześćdziesiąt projektów rekomendowanych przez Radę Programową ds. Oprawy Kulturalnej, a także wydarzenia cykliczne i festiwalowe, m.in. Festiwal Sacrum Profanum, Międzynarodowy Festiwal Teatralny Dialog – Wrocław, „Warszawska Jesień”, czy też Międzynarodowy Festiwal Filmowy Nowe Horyzonty oraz Poznań Baroque. Festiwal Muzyki Dawnej, a także Old Music – New Dance.

30 czerwca 2011 r. w przeddzień inauguracji polskiej prezydencji, a jednocześnie w setną rocznicę urodzin Czesława Miłosza, na pograniczu polsko-litewskim w Krasnogrudzie została zainicjowana Europejska Agora. W dworze należącym w dwudziestolecie międzywojennym do rodziny Miłoszów, spotkali się europejscy myśliciele, poeci i artyści m.in. Adam Zagajewski, Zygmunt Bauman, Michał Paweł Markowski. Prezydent RP Bronisław Komorowski zainicjował wówczas Międzynarodowe Centrum Dialogu, powołane w celu osvajania dialogu międzykulturowego, edukacji w regionach pogranicza, praktyki budowania dobrego sąsiedztwa w wielokulturowych środowiskach oraz współpracy i wymiany doświadczeń z partnerami z różnych krajów.

Inauguracji polskiej prezydencji 1 lipca 2011 r. towarzyszyła premiera opery Karola Szymanowskiego *Król Roger* w reżyserii Davida Pountneya w warszawskim Teatrze Wielkim-Operze Narodowej oraz koncert „Tu Warszawa” według scenariusza i reżyserii Krzysztofa Materny i Kuby Wojewódzkiego, który odbył się na placu Defilad. MKiDN zainicjowało tym samym aktywizację obywateli do roli świadomych uczestników sztuki przez znoszenie wysublimowanych barier pomiędzy lokalnymi i międzynarodowymi wydarzeniami artystycznymi oraz pobudzenie interdyscyplinarnego dyskursu kulturowego, który stanowi nierozwalny element życia społecznego.

Antropologiczna orientacja kultury kształtuje poczucie tożsamości oraz przynależności do struktury społecznej zarówno lokalnej, jak i ponadregionalnej. Element ten był widoczny zwłaszcza w wystawie *Podróż na Wschód*, zorganizowanej przez białostocką Galerię Arsenał, która nawiązywała do romantycznej tradycji europejskiego podróżopisarstwa. Monika Szewczyk – dyrektor Galerii Arsenał – zdefiniowała na nowo wolną przestrzeń wymiany wzorów kultury mitycznego Wschodu oraz racjonalnego Zachodu. W ramach Partnerstwa Wschodniego zostały przygotowane także lubelskie festiwale „Najstarsze Pieśni Europy” oraz „Konfrontacje Teatralne”, ukazujące kontradiktoryczne związki pogranicza

wschodniego, reprezentowanego przez Ukrainę, Białoruś oraz Rosję. Michał Merzyński – dyrektor NInA – założył, że kulturę należy definiować poprzez wszelkie oddolne inicjatywy, pozostawiające pole działania dla obywateli, a także aktywizację społeczności artystów oraz jednostek niemających na trwałe związku z szeroko pojmowaną sztuką. Według KPKPP, każdy z projektów był bowiem powszechny i dostępny, odchodząc tym samym od dyskryminacji oraz wykluczenia. Sztuka nieustannie pozostaje bowiem swoistym *mimesis* rzeczywistości – współczesności, tworzy także kontinuum praktyk dyskursywnych wokół projektów kultury zainicjowanych w trakcie prezydentury oraz kontynuowanych po jej zakończeniu.

Roman Pawłowski w czerwcu 2011 r. oku na łamach „Gazety Wyborczej” trafnie przewidział założenia polskiej polityki kulturalnej w ramach prezydentury:

Skala kulturalnego programu naszej prezydentury przekracza typową oprawę politycznych wydarzeń. Ale nie liczba wydarzeń ma tu znaczenie, lecz przede wszystkim myśl, która za nimi stoi, a zarazem hasło kulturalnej prezydentury [...]. „Kultura dla zmiany społecznej” to zaproszenie do dyskusji o przyszłym kształcie nie tylko europejskiej kultury, ale też całej wspólnoty Europejczyków. Co ma ich łączyć poza gospodarczymi i politycznymi interesami? W jaki sposób kultura powinna korzystać z mechanizmów gospodarki wolnorynkowej, by nie stać się ich ofiarą? Jak obronić niezależność kultury przed cenzorskimi zakusami władzy? Jak włączyć do udziału w kulturze tych, którzy byli z niej dotąd wykluczeni? To tylko niektóre pytania i problemy, jakie stawia kulturalna prezydentura⁹.

Najważniejszy punkt programu kulturalnego polskiej prezydentury stanowił Europejski Kongres Kultury, który odbył się we Wrocławiu w hali Stulecia w dniach 8–11 września 2011 r. Kongresowi towarzyszył Festiwal Społeczno-Kulturalny wraz z interdyscyplinarnymi projektami artystycznymi (spektakle teatralne i performance, koncerty i pokazy filmowe, wystawy architektury, designu). W ramach wrocławskiego wydarzenia podjęto próbę zdefiniowania na nowo kategorii kultury oraz jej wszelkich ekstensji w przyszłości. Ramy Kongresu zostały określone przez książkę Zygmunta Baumana *Kultura w płynnej nowoczesności*. Odczyt jednego z najwybitniejszych współczesnych filozofów stworzył także obrady Kongresu, który połączył teoretyczną refleksję z praktykami kulturalnymi. Bauman wyznaczył natomiast definiendum kultury w samym centrum współczesności. Minister kultury i dziedzictwa narodowego Bogdan Zdrojewski w mowie końcowej podkreślił, że kultura jest

[...] najważniejszym fragmentem kapitału współczesnej Europy [bazą – M.R.], na której możemy budować perspektywy na przyszłość, zaczynem zmian społecznych, ekonomicznych i gospodarczych. [...] Kultura jest ważna, bo uczy kreatywnego myślenia, dlatego istotna jest edukacja kulturalna i kształtowanie kompetencji kulturalnych¹⁰.

⁹ R. Pawłowski, *Dlaczego kultura?*, Gazeta.pl, 21.06.2011, www.wyborcza.pl/prezydentura/2011/1,116376,9822418,Dlaczego_kultura_.html[29.03.2012].

¹⁰ B. Zdrojewski, wypowiedź podsumowująca Europejski Kongres Kultury we Wrocławiu, Culturecongress.eu, www.culturecongress.eu/pressroom/press_congress_summary[29.03.2012].

Dyskutanci podkreślali, że kultura w spetryfikowanym modelu europejskim w dobie cyfrowej czy też gombriehowskiej eksplozji audiowizualności, ostatecznie przestała istnieć. Krzysztof Czyżewski we wstępie do książki *Mobilność wyobraźni* Dragana Klaića napisał:

Trudno dzisiaj kwestionować sens współpracy kulturalnej. Świat jej sprzyja, w Europie stanowi istotny czynnik integracji, w sukurs jej idzie mobilność płynnej nowoczesności i globalizacja. Wydaje się oczywista, a dla jej entuzjastów problemem jest jedynie dysponowanie coraz doskonalszymi narzędziami i środkami rozwoju¹¹.

W dobie kryzysu ekonomicznego definicja przynależności kulturowej wymaga bowiem nieustannej aktualizacji, dlatego też coraz częściej dookreślana jest przez mechanizmy gospodarki wolnorynkowej. W tym też aspekcie polska polityka kulturalna w trakcie prezydencji zyskuje zupełnie nowy wymiar. Tym bardziej, że wedle zapisów traktatu lizbońskiego, instytucja prezydencji straciła na znaczeniu politycznym, pozostając wyłącznie działaniem logistyczno-administracyjnym. Polska stała się natomiast agorą europejskości w jej kulturowym wymiarze. George Steiner podkreślił, że europejska różnorodność kulturowa oraz językowa winna zostać uzupełniona jednoczącą reprezentacją warstwy duchowej i intelektualnej¹². Europejskość niezmiennie stanowi bowiem kompromis życia z Innym, jako Inny oraz dla Innego. Kategorie ukształtowane przez Hansa-Georga Gadamera¹³ pozostają trwałym wyznacznikiem europejskiej (meta)kultury wspólnotowej. Hermeneutyczny człowiek zatopiony jest zarówno w świadomości historyczności, jak i poczuciu własnej oraz kulturowej tradycji. Filozofia Gadamera prowadzi tym samym na grunt wyrozumowania odmienności jednostek tworzących zbiorowość europejską.

Za Zygmuntem Baumanem, powołującym się na Gadamera, należy stwierdzić, że Europa winna skupić się na „fuzji horyzontów” oraz wzajemnym procesie kulturowego uczenia się, a także nauczania innych.

I, CULTURE. Zagraniczne wydarzenia kulturalne w ramach polskiej prezydencji

Polskie projekty kulturalne przygotowane przez Instytut Adama Mickiewicza pod kierownictwem Pawła Potoroczyna, zostały zrealizowane m.in. w londyńskim National Theater i Southbank Centre, brukselskim Bozar i La Monnaie, berlińskim Martin-Gropius-Bau, madryckim Teatro Real. Uobecnianie polskiej myśli społecz-

¹¹ D. Klaić, *Mobilność wyobraźni. Międzynarodowa współpraca kulturalna. Przewodnik*, red. E. Kolankiewicz, M. Wasilewska, Warszawa 2011, s. 7.

¹² G. Steiner, *The Idea of Europe*, Tilburg 2004.

¹³ H.-G. Gadamer, *Człowiek w nauce współczesnej. Rozmowy w Castel Gandolfo*, red. K. Michalski, Kraków 2006.

nej, kinematografii, sztuk wizualnych, literatury oraz historii, zostało natomiast powzięte przez Instytuty Polskie i placówki dyplomatyczne. *I, CULTURE* to największy po 1989 r. program promujący kulturę polską za granicą. W myśl tego programu, Polska została ukazana jako kreatywne zagłębienie Europy.

I, CULTURE współtworzyło sześć głównych projektów/filarów. Pierwszy z nich to plenerowe widowisko „Planeta Lem”, wyprodukowane przez poznański Teatr Biuro Podróży pod kierownictwem Pawła Szkotaka oraz Instytut Adama Mickiewicza. Inspiracją spektaklu zaprezentowanego w Londynie, Brukseli, Paryżu, Madrycie, Berlinie, Kijowie, Mińsku oraz Moskwie, stała się impresja prozy – jednego z najwybitniejszych obserwatorów współczesności – Stanisława Lema. Widowisko przybliżyło rozwój technologii zawłaszczającej życie codzienne ponowoczesnego człowieka. Dlatego też teatralną scenografię stanowiły miejskie przestrzenie zdominowane przez Lepniaki, czyli postaci przypominające ludzi o przerysowanych kształtach i powolnych, ociężałych ruchach, żyjące zazwyczaj w stanie narkotycznego odrętwienia. Spektakl został okrzyknięty powiastką filozoficzną, stanowiącą odpowiedź na nadmierne poczucie wolności¹⁴. Lepniaki zdominowane przez roboty zostały ogarnięte społeczną anomią, prowadząca do wyobcowania oraz kulturowego samobójstwa. Reżyser na łamach „Przekroju” w sierpniu 2011 r. podkreślił europejską wspólnotowość oraz wzajemne zrozumienie spektaklu, a także kulturowe odczytanie pomimo konstytutywnych trudności komunikacyjnych.

Kolejny z filarów programu stanowiła promocja muzyki Karola Szymanowskiego, którego twórczość stała się swoistą prefiguracją polskiego wizerunku otwartości, tolerancji oraz długiego trwania kategorii wielokulturowości. Ponadto Instytut Adama Mickiewicza przygotował także projekty: Audiobook Czesława Miłosza, którego łączny nakład wyniósł 150 tys. egzemplarzy, *Przewodnik do Polaków (Guide to the Poles)*, a także *I, CULTURE Orchestra*, gromadzący ponad stu młodych muzyków z siedmiu krajów oraz *I, CULTURE Puzzle*. Paweł Potoroczyn podsumował polską prezydencję słowami:

Na kilka tysięcy komentarzy, mamy może dwadzieścia wstrzeźliwych i zaledwie kilka negatywnych. Cała reszta to pozytywne lub wręcz entuzjastyczne recenzje i relacje. Gdyby zastosować te w miarę obiektywne mierniki, można stwierdzić, że „kulturalna prezydencja” odniosła olbrzymi sukces. Słyszymy od opiniotwórczych dziennikarzy i wpływowych osobistości polityki europejskiej, że oblicze polskiej prezydencji było kulturalne¹⁵.

Niezwykłą popularnością cieszyły się zwłaszcza wystawy: „Obok. Polska – Niemcy. 1000 lat historii w sztuce” w Berlinie, „Power of Fantasy” w Brukseli oraz wystawa Wilhelma Sasnała w londyńskiej Whitechapel.

¹⁴ E. Durkheim, *Samobójstwo*, [w:] *Durkheim*, red. J. Szacki, Warszawa 1964, s. 163–192.

¹⁵ Wywiad z dyrektorem Instytutu Adama Mickiewicza Pawłem Potoroczynem, PL2011.eu, www.pl2011.eu/content/promocja-polskiej-kultury-za-granica<http://pl2011.eu/content/promocja-polskiej-kultury-za-granica> [29.03.2012].

Podsumowanie

Działania podejmowane z inicjatywy MKiDN w ramach prezydencji zarówno w kraju, jak i za granicą, miały na celu inwestowanie w wizerunek państwa polskiego przez wykorzystanie polskiej kultury. Drugim celem było pobudzenie wspólnotowej tożsamości w Polsce, przedstawianej jako kraj nowoczesny i otwarty, który potrafi komunikować się uniwersalnym językiem artystów. Projekty kulturalne ministerstwa zostały ocenione przez agencję konsultingową Burson-Marsteller współpracującą z Ministerstwem Spraw Zagranicznych. W oparciu o analizę sondaży internetowych rozesłanych do Komisji Europejskiej i Polaków zatrudnionych w instytucjach europejskich oraz sondaży telefonicznych w formie nieformalnych wywiadów przeprowadzonych z najważniejszymi unijnymi dziennikarzami, został przygotowany raport wyników badań ankietowych. W jego świetle aż 75% respondentów bardzo wysoko oceniło polską prezydencję. Promocja kultury okazała się jednym z najskuteczniejszych obszarów działania.

Na podstawie materiałów zebranych od lipca do grudnia 2011 r. został przygotowany raport oceniający wizerunek polskiej prezydencji. Najbardziej entuzjastyczne okazały się informacje prasowe oraz telewizyjne wobec programu kulturalnego, który wpłynął pozytywnie także na odbiór samej prezydencji, jak i miast-gospodarzy. Słowa Zygmunta Baumana pozostają najistotniejszym komentarzem polskich działań kulturalnych:

Przyszłość politycznej Europy zależy od losu europejskiej kultury, a los kultury od tego, na ile potrafimy uznać różnorodność za atut, a nie obciążenie¹⁶.

Abstract

Poland as the European Agora of Culture. Cultural Projects of the Polish Presidency of the EU Council

The purpose of this article is to showcase the cultural and artistic actions which were conducted and initiated by the Ministry of Culture and National Heritage during the Polish Presidency of the EU Council. In this article the political achievements of the Polish presidency in the cultural domain, as well as the detailed context of cultural events in Poland and abroad are discussed. Additionally, a reflective aspect on culture and its role in creating a positive image of Poland in the nations of the European Union are shown.

¹⁶ Nagranie wykładu inauguracyjnego Zygmunta Baumana, wygłoszonego na Europejskim Kongresie Kultury we Wrocławiu, Dwutygodnik.com, www.dwutygodnik.com/arttykul/2580-europejski-kongres-kultury-inauguracyjny-wyklad-prof-baumana.html [29.03.2012].